

IKHTELAAFI MASAIL KE HAL KA EK NAAYAAB DASTAAWEZ QURAAN KAREEM AUR BUKHARI SHAREEF SE JAWAAB

Moulana Malik Muhammad Shabbeer Aalam Misbaahi, Fazil-e-Ashrafia, Mubarakpur.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على رسول
الكریم وعلى آله واصحابه وازواجه واهل بيته
اجمعين-

Bismillahirrahmaanirraheem

Al-Hamdu lillahi rabbil aalameen was-salaatu
was-salaamu alaa Rasoolihil kareem wa alaa
aalihi wa ashaabihi wa azwajihi wa ahli
baitihi ajmaeen.

Sab khoobian Allaah ko jo maalik saare
jahaan waalon kaa, bahut maharbaan rahamat
waalaa, aur darood-o-salaam naazil ho us ke
mukaddas Rasool par, aur unke tamaam aal
aulad, ashaab, azwaaje mutahharaat, aur ahle
bait-e- athaar par.

أَمَّا بَعْدُ فَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ
الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Ammaa ba'adu Fa auzu billaahi minash-
shaitaanirrajeem Bismillahirrahmaanirraheem.

وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تَبْيِينًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَ
رَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ ﴿١٩﴾ (پارہ ۱۴، سورۃ النحل ۸۹)

Wa nazzalnaa alaikal kitaab Tibyaanalli kulli
shai-iw-wahuda-wwa Rahmatanwa Bushraa Lil
Muslimeena. (Para 14, Surah Al-Nahl, A:89)

Aur ham ne tumpar yeh Qur'aan utaara ke har
cheez kaa roushan bayaan hai aur
musalmaanoN ke liye hidaayat wa rahmat wa
bashaarat hai.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَأَنزَلْنَا

إِلَيْكُمْ نُورًا مُّبِينًا ﴿١٧٤﴾ (پارہ ۶، سورۃ النساء ۱۷۴)

Yaa ayyuhannaasu Kad jaa'akum burhaanum-
mirrabbikum wa anzalnaa ilaikum nooram-
mubeena. (Para 6, Surah Al-Nisaa, A:174)

Aye logo! Beshak tumhaare paas Allahki taraf
se waazeh daleel aayi aur han ne tumhaari taraf
raushan noor utaaraa.

إِنَّا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ فَمَنِ اهْتَدَىٰ
فَلِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهِ ۖ وَ مَا أَنتَ
عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ﴿٤١﴾ (پارہ ۲۴، سورۃ الزمر ۴۱)

Inna anzalnaa Alaikal kitaabinnasi bil hakki
famanih-tadaa falinafsihi waman zalla fa
innamaa yazillu alaihaa wa maa anta alaihim
bi wakeeli. (Para 24, Surah Al-Zamar, A:41)

Beshak ham ne tum par yeh kitaab logon ki
hidaayat ko hak ke saath utaari to jis ne raah
paayi to apane bhale ko aur jo bahakaa wah
apaneehi bure ko bahakaa aur tum kuch unke
zimmedaar nahi.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي
الْأَمْرِ مِنْكُمْ ۖ فَإِنْ تَنَزَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ
وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۚ ذَلِكَ
خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٥٩﴾ (پارہ ۵۰، سورۃ النساء ۵۹)

Yaa Ayyu hallazeena amanu ateeullaaha wa
ateeur-rasoola wa ulil amri minkum fa'in
tanaaza-a-tum fee shai-im farudduhu ilallaahi
war-rasooli in kuntum tu-minoona billaahi wal
yaumil aakhiri zaalika khairun-wa ahsanu ta-
aweelaa. (Parah 5, Surah Al-Nisaa, A:59)

Aye eemaan waalon ! hukum maano Allaah kaa
aur hukum maano Rasool kaa aur unkaa jo tum
me hukoomat waale hain, phir agar tum me kisi
baat kaa jhagadaa uThe to use Allaah aur
Rasool ke huzoor ruju karo, agar Allah aur
kayaamat par eemaan rakhte ho yah bahatar hai
aur is kaa anjaam sab se achchaa.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Jild-2,
Safha-897, Baabul Hijrat.

ان انس بن مالك ان رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم قال لا تباعضو
اولا تحاسدوا ولا تدابرو او كونوا اباد الله اخوانا ولا يحل لمسلم ان يهجر اخاه
فوق ثلاث ليال-

An Anasibni Maalik An Rasoolallaahi
Sallallaahu Ta'aalaa alaihi wa sallam kaal Laa
tabaagadoo aulaa tahaasadoo wa laa
tadaabaroo wa kunoo ibaadallahi ikhwaan
walaa yahillu li muslimin an yahjura akhaahu
fauka salaasi layaalin.

Hazrat Anas Ibn Maalik Radi Allaahu
anhumaa riwaayat farmaate hain ke
Rasoolallaah Sallallaahu ta'aalaa Alaihi wa
sallam ne irshaad farmaayaa, “Bugz na rakho,
Hasad wa geebat naa karo, aur Allaah ke bande
ban kar bhaayi bhaayi ho jaao aur kisee
musalmaan ke liye yeh jaaiz nahee hai ke wah
apane musalmaan bhaayi se teen din se ziaadah
salaam kalaam kata kare.

فَسَلُّوا أَهْلَ الدِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧﴾ (پارہ ۱۷، الانبياء ۷)

Fas-aloo ahla zikri inkuntum laa ta'alamoon.
(Parah 17, Surah Al-Anbiyaa, A:7)

To aye logo ilm waalon se pooCho agar tumhe
ilm nahee.

TAKBEERE TAHREEMAH KAA HUKM

Sawaal : Takbeere Tahreemahke baad

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Bismillahirrahmaanirraheem kaise paDhaa
jaaye?

Jawaab: Sunnat ye hai ke Surah Faatihaa

ke shuru me بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Bismillahirrahmaanirraheem aahistaa paDhe
aur Al-hamdu lillaahi rabbil
aalameen se kiraa'at shuru kare.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part-1,
Kitabul Azaan, Safha 102, Baab “Maa
Yakra'oo Ba'adat-takbeer” takbeer ke baad
kyaa paDhe.

ان انس ان النبي صلى الله تعالى عليه وسلم و ابا بكر وعمر كانوا

يفتتحون الصلوة بالحمد لله رب العالمين

An-anasin An-nan Nabeeya Sallallaahu
ta'aalaa alaihi wa sallam wa Abaa bakrin wa
Umara kaanu yaftateehoonassalaata bil-
hamdulillahi rabbil aalameen.

Hazrat Anas Radi allahu ta'aala anhu
riwaayat farmaate hain ke, “Rasoolallaah
Sallallaahu ta'aalaa alaihi wa sallam aur Hazrat
Abu Bakr Siddeeq aur Hazrat Umar Farooq
Radi Allaahu ta'aalaa anhumaa namaaz me
Al-hamdu lillaahi rabbil
aalameen se kiraa'at shuru kiya karte the.

**TASHAHHUD ME BAITHANE KAA
TAREEKA**

Sawaal: Tashahhud (Attahiyaat) me
baithane kaa tareeka kyaa hai?

Jawaab: Mardon ke liye tashahhud me
baithane kaa sunnat tareeka yeh hai ke dono
kaade me daahinaa paao khaadaa kare aur
baayaa paao bichaa kar us par baithe.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part-1,
Kitabul Azaan, Safaha 114, “Baab Sunnatil
Juloosi fit-tashahhud” Tashahhud me baithane
kaa sunnat tareekaa.

(3) Hazrat Abdullaah Ibn Umar Radi
Allaahu ta'aala anhu ke saahabzade (bête)
farmaate hain ke mere waalide giraami ne
farmaayaa, “انما سنة الصلوة ان تنصب رجلك اليمنى وتشنى اليسرى”
Namaaz padhane kaa sunnat tareeka yah hai ke
tu apanaa daahinaa paao khadaa kare aur baayaa
pair bichaade.

SALAAM KE BAAD RUKH BADALNAA

Sawal: Imaam saahab namaaze baa
jamaa'at me salaam pher ne ke baad kiblaa ki
taraf se apanaa chaharaa kyun pher lete hain?

Jawaab: Imaam sahib kaa salaam pher ne
ke baad chahara pher lenaa Rasoolallaah
Sallallaahu ta'aalaa alaihi wa sallam ki sunnat
hai?

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part-1,
Kitabul Azaan, Safaha 117, “Baab Yastakbilul
Imaamunnasi izas-sallama” Imaam Namaaziyon
ki taraf muh kar le jab wah salaam phere.

كان النبي صلى الله تعالى عليه وسلم ازا سلى سلوة اقبل علينا بوجهه

Kaanan-Nabiyyu Sallallaahu ta'aalaa
alaihi wa sallam izaa sallaa salaatan akbala
alainaa biwajhihi.

Hazrat Samrah Ibn Jandab Radi Allaahu
ta'aalaa Anhu Riwaayat farmaate hain ke
Rasoolallaah Sallallaahu ta'aalaa Alaihi wa
sallam jab namaaz se salaam pherte to apanaa
chaharah mubaarak hamaari taraf pher lete.

BAAD NAMAAZ ZIKR BIL-JAHAR

Sawaal : Jamaa'at ke saath farz namaaz
padhte wakth salaam pher ne ke baad buland
aawaaz se لا اله الا الله Laa Ilaahaa Illallaah yaa
poora kalmaa tayyabaa padhanaa kaisaa hai?

Jawaab: Allaah ta'aalaa ne Qur'aan-e-
paak me irshaad farmaayaa.

فَإِذَا قُضِيَتْهُمُ الصَّلَاةُ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ

جُنُوبِكُمْ ۚ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ ۚ إِنَّ

الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا ﴿١٠٣﴾

(پارہ ۵، النساء ۱۰۳)

Fa'izaa kazaitumus-salaata fazkurullaah
kiyaamaw-wa ku'oodaw-wa alaa junoo bikum –
fa'izat malnantum fa-akeemus-salaata – innas-
salaata kaanat alal mu'amineena kitaabam-
mawkootaa. (Para 5, Surah Al-Nisaa, A: 103)

Phir jab tum namaaz paDhchuko to
Allaah ki yaad karo khade aur baithe aur
karwaton par leTe, phir jab mutmayin ho jaao to
hasbe dastoor namaaz kaayam karo, beshak
namaaz musalmaanon par wakth baandhaa
huwaa farz hai.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part-1,
Kitaabul Azaan, Safah 117, “Baabuz-Zikri
Baadassalaat” Namaaz ke baad Zikr karne kaa
bayaan | aur | Kitaabud-da'awaat “Baabud-duaa
Baadassalaat” Namaaz ke baad Dua karne kaa
bayaan.

Hazrate Mugeeraa Bin Shuaibaa
Radiallaahu ta'aalaa anhu farmaate hain ke
Nabi Sallallaahu ta'aalaa alaihi wa sallam har
farz namaaz ke baad paDhte the

لا اله الا الله وحده لا شريك له له الملك وله الحمد وهو على كل شيء

قدير اللهم لا مانع لما اعطيت ولا معطي لما منعت ولا ينفع ذا الجدمك الجدم

Laa Ilaahaa Illallaahu wahdahoo laa
shareekalahu lahul mulku walhul hamdu
wahuwa alaa kulli shai-in kadeer –
Allaahumma laa mania limaa aataita walaa
mu'ateeya limaa mana'ata walaa yanfaoo zal
jadda minkal jaddu.

Allaah ke siwaa koyi maabood nahi, wah
akelaa hai, us kaa koyi share nahee, use ke liye
mulk hai aur use ke liye tamaam taareefen hain
aur wah har shai par kaadir hai, yaa Allaah koyi
rokane waalaa nahee jot u ataa farmaaye aur
koyi dene waalaa nahee jot u rok de.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part-1,
Kitaabul Azaan, Safah 116, “Baabuzikri
Baadassalaat” Namaaz ke baad Zikr karne kaa
bayaan.

ان ابن عباس قال كنت اعرف انقضاء صلوة النبي صلى الله تعالى عليه

وسلم بالتكبير-

An Ibn Abbaas kaala kaanat A’ariful kidaa’a salaatin Nabi Sallallaahu ta’aalaa alaihi wa sallam bit-takbeer.

Hazrat Abdullaah Ibn Abbaas Radi Allaahu ta’aalaa anhumaa farmaate hain ke main Nabi Sallallaahu Ta’aalaa alaihi wa sallam ki namaaz kaa khatm honaa, takbeer ki aawaaz se pahachaantaa thaa.

ان رفع الصوت بالزكر حين ينصرف الناس من المكتوب كان على عهد النبي صلى الله تعالى عليه وسلم۔

Inna Raf’asauti biz-zikri heena yansareefun-naasu minal maktoobati kaan alaa ahadin-Nabee Sallallaahu Ta’aalaa alaihi wa sallam.

Hazrat Abdullaah Ibn Abbaas Radi Allaahu ta’aalaa anhumaa farmaate hain ke logon kaa Faraz namaaz se faarig ho kar buland aawaaz se zikr karnaa Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aalaa Alaihi wa sallam ke zamaane se jaari hai.

وقال ابن عباس كنت اعلم ان النسر فوبل ذلك اذا سمعته

Wa kaala Ibn Abbaasu kuntu a’alamu izan-nasarafu bizaalik izaa sami’atuhu.

Aur Hazrat Abdullaah Ibn Abbaas Radi Allaahu ta’aalaa anhumaa farmaate hain ke mujhe logon kaa namaaz se faarig honaa use zikr ki aawaaz sun kar maaloom hotaa.

Bukhaari Shareef ki in teeno riwaayaton se maalum huwaa ke farz namaaz me salaam pherne ke baad buland aawaaz se *Laa laa laa* takbeer paDhanaa Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aalaa Alaihi wa sallam ki Sunnat hai, Sahabaaye kiraam kaa tareekaa hai, jamaa’at khatm hone ki alaamat hai, aur ye mubaarak tareeka Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ke zamaane se jaari hai. Is sunnat ko mazed farog dene ki zaroorat hai.

FAJR KE BAAD SUNNAT PADHANE KAA HUKM

Sawaal : Agar fajr ki sunnat padhe bagair jamaa’at me shareek ho gaye to kyaa ab fajr ki namaaz jamaat se paDha lene ke baad fouran Fajar ki sunnat paDhasakte hain?

Jawaab: Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part-1, “Kitaab Mawaakiatus-Salaati” Namaaz ke wakhton kaa bayaan, Safah: 82, “Baabus-Salaat baadal Fajri Hattaa Tafiash-Shamsu” Fajar ke baad namaaz paDhanaa jabtak ke Sooraj Buland naa hojaaye.

عن ابي هريرة ان رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم نهى عن الصلوة بعد الفجر حتى تطلع الشمس وبعد العصر حتى تغرب الشمس

An Abi Hurairata Anna Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam, Nahaa Anis-salaata ba’adal fajri hattaa tatloo-ash-shamsu wa ba’adal asri hattaa tagroobash-shamsi.

Hazrat Abu Hurairah Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu Riwaayat farmaate hain ke Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ne fajr ki namaaz ke baad koyi namaaz paDhane se manaa farmaayaa, jab tak ke sooraj buland na ho jaaye aur asar ki namaaz ke baad namaaz padhane se mana farmaayaa jab tak ke sooraj guroob naa ho jaaye.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part-1, “Kitabul Mawaakiatus-salaat” Namaaz Wakhton kaa bayaan, Safah-82, “Baab Laa Tataharras-Salaata Kabla Guroobish-Shamsi” Sooraj guroob hone se pahale Namaaz Padhane kaa Iraadah naa kare.

ابا سعيد الخدرى يقول سمعت رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم يقول لا صلوة بعد الصبح حتى ترفع الشمس ولا صلوة بعد العصر حتى تغيب الشمس۔

Abaa Sa’eedil Khudri Yakoolu Samee’atu Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam Yakoolu Laa salaata baadas-subhi hattaa tarfa’ash-shamsu walaa salaata baadal asri hattaa tageebash-shamsu.

Hazrat Abu Sa’eed Khudri Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu riwaayat farmaate hain ke main ne Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ko farmaate hue sunaa ke fajr ki namaaz ke baad koyi namaaz nahee jab tak ke sooraj buland na ho jaaye aur asr ki namaaz ke baad koyi namaaz nahee jab tak ke sooraj guroob na hojaaye.

AASTIN CHADHAAKAR NAMAAZ PADHANAA

Sawaal: Bagair kisee wajah ke Aasteen chaDhaa kar namaaz paDhanaa kaisaa hai?

Jawaab: Bilaa wajah aasteen chaDhaa kar namaaz paDhanaa sharaafat aur zeenat se khaali hai. Qur’aan wa hadees ke hukum ke khilaaf hai. Chunanche Qur’aan-e-Paak me hai

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَمَةِ كَذَلِكَ نَفْصِلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٣٢﴾

(پارہ ۸، سورہ الاعراف ۳۲)

Kul man harrama zeenatallaahil-lati akh-raj li ibaadihi wat-tayyibaati minar-rizki, kulhiya lillazeena aamanu fil hayaatid-dunyaa khaalisatay-yawmal kiyaamati, kazaalika nufassilul aayaati li kaumi ya’alamoona. (Para 8, Surah Al-Aeraaf, A: 32)

Tum farmaao kis ne haram ki allaah ki wah zeenat jo us ne apane bandon ke liye nikaali aur paak rizk tum farmaao ke wah eemaan walon ke liye hai duniyaa me aur kayaamat me to khaas unhee ki hai hum yoonhi mufassal aayate bayaan karate hain ilm waalon ke liye.

يَبْنِيْ اَدَمَ حُدُوْرَ يَنْتَكُمُ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ (پارہ ۸، سورہ الاعراف ۳۱)

Yaa bani Aadama Khoozu zeenatakum inda kulli masjidin. (Para 8, Surah Al-Aeraaf, A:31)

Aye Adam ki aulaad apni zeenat lo jab masjid me jaao.

Chunaanche zamaana-e-jaahiliyat me Mard aur Aurat din me nange ho kar Khaana-e-Kaabaa kaa tawaaf kiya karte the, is liye is aayat me tawaaf ke dauraan satr chupaane aur kapade pahanane kaa hukum diya gayaa.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part-1, Kitaabul Azaan, Safah 113, “Baab Yakuffu Sauba Fis-salaata” Namaaz me apanaa kapadaa naa sameTne kaa bayaan.

عن ابن عباس ان النبي صلى الله تعالى عليه وسلم قال أمرت ان اسجد على سبعة أعظم ولا كُف شعرا ولا ثوباً۔

An Ibn Abbaasin An Nabi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam kaala Umirtu an asjud alaa sab’ati aazumin wlaa kuffa sha’aran wlaa sooban.

Hazrat Ibn Abbaas Radi Allaahu Ta’aalaa Anhumaa Nabi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam se riwaayat farmate hain ke huzoor ne farmaayaa mujhe saat haddiyon par sajdah karne kaa aur baal kapadaa na sameTane kaa hukm diya gayaa.

BAGAIR TOPI NAMAAZ PADHANAA

Sawaal: Topi pahane gabair namaaz paDhanaa kaisaa hai?

Jawaab: Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part- 1, Kitabul Manaasik, Safah 248, “Baab Lubsil Khuffaini izaa lam yajidin na’alaini” Khafeen pahanane ka bayaan jab ke na’alain na paaye.

عن عبد الله سئل رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم ما يلبس المحرم من الثياب فقال لا يلبس القميص ولا العمامة ولا الشر او يلات ولا البرنس الخ۔

An Abdillaahi Su’ila Rasoolullaahi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam maa yalbisul muhrimu minas-sayaabi faqaala laa yalbasul gameesa walal amaa’im walas-saraawilaati walal burnoosa. Alakh.

Hazrat Abdullaah Ibn Umar Radi Allaahu Ta’aalaa Anhumaa se riwaayat hai ke Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam se arz kiya gayaa, Mahrim ko Ahraam ke haalat me kounse kapade pahanane ki ijaazat hai? Huzoor Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam irshaad farmaayaa wah qamees yaa paajaame, imaame, aur Topiyan na pahane.

Hadees-e-paak se maalum huwaa ke Topi pahan kar namaaz padhanaa Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ke ahad-e-mubaarak se jaari hai. Warnaa Ahraam ki haalat me Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam Topi pahanane se mana kyun farmaate? Is se maalum huwaa ke namaaz me Topi Pahananaa sunnat hai.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part-2, “Kitabul-Libas” Safah 863, “Baabul Baraanis” Topiyan kaa bayaan.

وقال لي مسدد حدثنا مُعْتَمِر قال سمعت ابي قال رايتُ على انيس بُرْنَساً اسفر من خنز۔

Wa Qaala Li musaddadun Haddasanaa mu’atamarun qaala samiatu abi qaala ra’aitu alaa Anasin burnoosan asfara min khaz.

Hazrat Muatamar kahate hain ke maine apane waalide giraami ko farmaate huwe sunaa ke Hazrat Anas Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu ko maine Ek zard rang ki Topi pahane huwe dekha jis me oon milaa huwa resham thaa.

وضع ابواسحاق قلنسوته في الصلوة ورفعها۔

Waza-a Abu Is’haaq qalnaswatahu fis-salaata warafa-ahaa.

Hazrat Abu Ishaaq Taabayi Rahmatullaahi Ta’aalaa Alai ne namaaz ki haalat me apni topi ko (zameen par) rakh diya phir us Topi ko uThaa kar pahan liya.

Sahaabi-e-Rasool Hazrat Anas Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu Aur Hazrat Abu Ishaaq Taabayi Rahmatullaahi Ta’aalaa Alai ke feal (amal) se Topi pahananaa aur Topi pahan kar namaaz paDhane kaa Saboot miltaa hai. Topi musalmaanon kaa shi-aar (pahachaan) hai aur alaamat hai musalmaanon ke is shi-aar ko miTaanaa aur sahabaa-e-kiraam aur taabaene ezaam kea mal ki mukhaalifat karnaa aChaa nahee.

NAMAAZ-E-QASR KAA BAYAAN

Sawaal : kyaa Safar ki haalat me Qasar karnaa yaani 4 rakat waali namaaz ko do rakat paDhanaa zaroori hai?

Jawaab: Musaafir ko safar ke dauraan Qasar karnaa yaani 4 rakat waali farz namaaz ko do rakat padhanaa waajib hai.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part-1, Abwaabu Takseerus Salaat, “Baabun Yaksiru Izaa Kharaja Min Maudi’ihi” Apne Makaam se nikalne par Qasr karne kaa bayaan.

عن عائشة قالت الصلوة اول ما فرضت ركعتين فأقرت صلوة السفر وأتمت صلوة الحضر۔

An Aayishat qaalat as-salaatu awwalu maafuridat rak’ataini fa’ukirrat salaatus-safari wa utimmat salaatul hazari.

Ummul Momineen Hazrate Aayishaa Siddiqua Radi Allaahu Ta’aalaa Anhaa farmaati hain ke pahale jo namaaze farz huwi wah do rak’aten hain. Phir safar ki namaaze waise hi rahi aur hazar ki namaazen badhaadi gayeen.

Yaani safar ki haalat me 2 rak’at hee rakhee gayee aur akaamat ki haalat me 2 rak’aton ki jagah 4 rak’aten farz ki gayee. Lihaazaa abs afar me 4 rak’at waali farz namaaz ko 2 rak’at paDhaa jaayega.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part-1, Abwaabu Takseerus Salaat, “Baab Maa Jaa’a fi takseerus salaat” Namaaz me Qasr kaa bayaan.

حدثني يحيى بن احاق سمعتُ انساً يقول خرجنا مع النبي صلى الله تعالى عليه وسلم من المدينة الى مكة فكان يُسلى ركعتين حتى رجعنا الى المدينة قلت اقمتم بمكة شيئا قال اقمنا بها عشرين۔

Haddasani Yahyabnu Is-haaq sami’atu anasan yakoolu kharajanaa ma-an Nabi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam minal madeenati ilaa makkata yusalli rak’ataini hattaa raj’anaa ilal madeenat kultu’a akamtum bi makkata shai-an qaala aqamnaa bihaa asharaa.

Hazrat Yahyaa Ibn Is-haaq kahate hain, maine Hazrat Anas Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu ko farmaate huwe sunaa ke ham log Nabi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ke saath Madeena Munawwara se Makka Mukarramah

rawaanaa huwe to Huzoor Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam Madeena Munawwara waapas lauTane tak (Farz) namaaz 2 – 2 rak’at paDhate rahe. (Raawi Farmaate hain) maine dariyaافت kiyaa kyaa aap logone Makkah Muazzamaa me qayaam bhee kiyaa? Aap ne farmaayaa ham logone wahaa 10 din qayaam kiyaa.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part-1, Abwaabu Takseerus Salaat, “Baabun Yaksiru Izaa Kharaja Min Maudi’ihi” Apane Makaam se nikalne par Qasr karne kaa bayaan.

قال عبد الله رأيت النبي صلى الله تعالى عليه وسلم إذا عجله السير يقيم المغرب فيصلبها ثلاثاً ثم يسلم ثم قلما يلبث حتى يقيم العشاء فيصلبها ركعتين ثم يسلم.

Qaala Abdullaahi ra-aitun Nabi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam izaa ajalhus-sairu yuqeemul magriba fayusallaihaa salaasa summa yusallamu summa qallamaa yalbasu hatta yuqeemal ishaa-a fayusallaihaa rak’ataini yusallamu.

Hazrat Abdullaah Ibn Umar Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu farmaate hain, ke maine dekhaa jab Nabi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ko safar me nikalane ki jaldi hoti to aap namaaz magrib ki takbeer ke baad 3 rak’at namaaz paDh kar salaam pherte, phir thodi der Tahar kar namaaze ishaa ki takbeer kahalaate aur ishaa ki 2 rak’at namaaz padhate, phir salaam pherte.

In dono riwayaaton se ye maalum huwaa ke Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam safar ki haalat me qasar farmaate, yaani 4 rak’at waali farz namaaz ko 2 rak’at padhaa karte, is liye safar shara-I ki haalat me 4 rak’at waali farz namaaz ko 2 rak’at paDhaa jaayegaa.

DO WAKHTON KI NAMAAZ EK WAKTH ME PADHANAA

Sawaal: 2 rak’at ki namaaz Ek hi wakth me jama karke paDhanaa kaisaa hai?

Jawaab: Saal me Ek martabaa Haj ke dauraan maidaane Arafaat me Zuhr aur Asr – aur – Muzdalifaa me Magrib aur Isha ki namaaz jamaa kar ke paDhate hain. In ke ilaawaa aur kisee jagah do wakth ki namaaz ko ek wakth me jamaa kar ke paDhanaa jaiz nahee. Chaahe aadami muqem ho yaa musaafir, beemaar ho yaa tandurust, ghar me ho yaa masjid me – kisee bhee namaaz ko doosare namaaz ke saath jamaa kar ke basoorate adaa nahee padha saktaa. Har namaaz ko us ke muqarrarah wakth me adaa kar ne kaa hukm hai.

إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا
(پارہ ۵، النساء ۱۰۳)

Innas-salaata kaanat alal mu’amineena kitaaban maukoota. (Para 5, Surah Al-Nisa, A:103)

Beshak Namaaz musulmanon par wakth baandhaa huwaa farz hai.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part- 1, Kitab Mawaakiatus Salaat, Safah 76, “Baab Fazlis-salaati Li waktihaa” Namaaz ko us ke wakth me adaa karne ki Fazeelat kaa bayaan.

عبد الله قال سألت النبي صلى الله تعالى عليه وسلم أي العمل أحب إلى الله قال الصلوة على وقتها.

Abdillaahi qaala sa-altun- Nabi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam Ayyul amali Ahabbu ilallaahi qaalas-salaatu alaa waktihaa.

Hazrat Abdullaah Ibn Mas’ood Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu farmaate hain ke maine Nabi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam se arz kiyaa ki, “Allaah Ta’aalaa ki baargaah me kaunsaa amal ziaadah pasand hai? Huzoor Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ne irshaad farmaayaa, Namaaz ko us ke wakth me ada karna.

Aayate kareema aur hadeese paak se maalum huwaa ke jaise namaaz farz hai waise hee har namaaz kaa apane wakth par paDhanaa bhee farz hai. Lihaazaa Asr ki namaaz ko magrib ke wakth me aur Magrib ki namaaz ko Isha ke wakth me basoorate adaa (Not Kazaa) milaa kar NAHEE padhasakte hain.

EK WAKTH KI DALEEL KAA JAIZAA

Sawaal: Do wakth ki namaaz ko Ek wakthhh me jamaa kar ke padhane ke liye mundarja zeel hadees ko daleel banaanaa kaisaa hai?

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part- 1, Abwaabut-Taqseeris-Salaati, Safah 148, “Baab Yaksuru Izaa Kharaja Min Mauzi-ih” Apane Maqaam se nikalne par Qasr karne kaa bayaan.

عن عبد الله بن عمر قال رأيت رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم إذا عجله السير في السفر يؤخر المغرب حتى يجمع بينهما وبين العشاء.

An Abdillaahibni Umar qaala ra-aitu Rasoolallaahi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam izaa ajalalus-sairu fis-safari yuwakhirul magriba hatta yajma-a bainahaa wa bainal ishaa.

Hazrat Abdullaah Ibn Umar Radi Allaahu Ta’aalaa Anhuma farmaate hain ke maine dekhaa jab Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ko safar me chalane ki jaldi hoti to aap magrib ki namaaz me takheer farmaate aur magrib aur ishaa ki namaaz jamaa farmate.

Jawaab: Do wakth ki namaaz ko Ek wakth me jamaa kar ke paDhane ke liye mazkoorah hadeese paak ko daleel banaanaa durust nahi hai. Is hadeese paak kaa matlab yah hai ke Huzoor Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam magrib ki namaaz takheer kar ke akheer wakth me paDhate aur ishaa ki namaaz awwal wakth me paDhalete. Aisaa nahee hai k eke magrib hi ke wakth me ishaa ki namaaz yaa ishaa ke wakth me magrib ki namaaz paDhate ho, mazed wazaahat ke liye Hazrat Abdullah Ibn Umar Radi Allaahu Ta’aalaa Anhuma ki hi ye riwaayat kaafi hai.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part- 1, Abwaabut-Taqseeris-Salaati, Safah 148, “Baab Yaksuru Izaa Kharaja Min Mauzi-ih” Apane Maqaam se nikalne par Qasr karne kaa bayaan.

قال عبد الله رأيت النبي صلى الله تعالى عليه وسلم إذا عجله السير يقيم المغرب فيصلبها ثلاثاً ثم يسلم ثم قلما يلبث حتى يقيم العشاء فيصلبها ركعتين ثم يسلم.

Qaala Abdullaahi ra-aitun Nabi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam izaa ajalalus-sairuyuqeemul magriba fa yusallaihaa salaasaa summa yu sallamu summa qallamaa yalbasu hatta yuqeemal ishaa fayusallaihaa rak-ataini summa yusallamu.

Hazrat Abdullaah Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu farmaate hain, maine dekhaa jab Nabi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ko safar me nikalne ki jaldi hoti to aap namaaz magrib ki takbeer ke baad 3 takaat namaaz paDhakar salaam pher te phir thoDi der Tahar kar namaaze ishaa ki takbeer kahalaate aur 2 rakaat (ishaa ki Qasr) namaaz padha kar salaam pherte the.

Yaani Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam jab safar kaa iradaa farmaate to magrib ki namaaz takheer se adaa farmaate aur magrib kaa wakth khatm ho te hi ishaa ki namaaz awwal wakth me paDha lete.

MUSAFAHA KAA BAYAAN

Sawaal: Musaafah kise kahate hain?

Jawaab: Musalmaano kaa Ek dosare se mulaqaat karane ke wakth hathaili se hathaili milaa kar Ek doosare ke liye dua-e-magfirat karane ko Musaafah kahate hain.

MUSAFAH KAA SHARAI HUKM

Sawaal: Musaafah karane kaa rawaaj kab se hai?

Jawaab: Musaafah karna Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ki sunnat hai, baa-ise magfirat hai, sahaabaaye kiraam ki aadat hai, aur un ke mubaarak zamaane se jaari hai.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part- 2, Kitaabul Istizaan, Safah 926, “Baabul Musaafah” Musaafah kaa Bayaan.

عن قتادة قلت لانس اكانت المصافحة في اصحاب النبي صلى الله تعالى عليه وسلم قال نعم.

An Qataadatu Li Anasin Akaanatil Musaafahatu Fi ashaabin- Nabi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam, qaala na-am.

Hazrat Qataada Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu farmaate hain ke maine Hazrat Anas Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu se poochaa, kyaa Sahaaba-e-kiraam aapas me musaafah kiyaa karte the? To aap ne farmaayaa haan.

Yaani Sahaabah kiraam mulaqaat ke wakth Ek doosare se musaafah kiyaa karte the.

MUSAFAH KI DUA

Sawaal: Musaafah karte wakth kyaa paDhate hain?

Jawaab: يغفر الله لنا ولكم *Yagfirullaahu lanaa walakum* – Allaah Ta’aalaa tumhaari magfirat farmaaye aur beemari bhee.

MUSAFAH KARNE KAA TAREEQAA

Sawaal: Musaafah dono hatho se karna chaahiye yaa Ek haath se?

Jawaab: Dono haathon se musaafah karna Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ki sunnat hai sahaabaa-e-kiraam kaa tareekaa hai.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part-2, Kitabul Istizaan, Safah 926, “Baabul Musaafah” Musaafah kaa baab.

قال ابن مسعود علمني النبي صلى الله تعالى عليه وسلم التشهد وكفى بين كفيه.

Qaala Ibnu Mas-oodin allamnin Nabiyyu Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam at-tash-shahuda wakiffa baina kaffaihi.

Hazrat Abdullaah Ibn Mas-ood Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu farmaate hain ke Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ne meraa haath apane dono haathon ke darmiyaan le kar mujh ko qaadaa me attahiyaat paDhanaa sikhaayaa.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part-2, Kitabul Istizaan, Safah 926, “Baabul Akhzi Bil Yadaina” Dono Haath PakaDanekaa Baab.

قال ابن مسعود علمني النبي صلى الله تعالى عليه وسلم التشهد وكفى بين كفيه.

Qaal Ibn Mas-oodin Allamanin Nabiyyu Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam at-tash-shahuda wa kaffi baina baina kaffaihi.

Hazrat Abdullaah Ibn Mas-ood Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu farmaate hain ke Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ne meraa haath apane dono haathon ke darmiyaan le kar mujh ko qaadaa me attahiyaat paDhanaa sikhaayaa.

MUSAFAH PAR SAWAAL WA JAWAAB

Sawaal: Ho saktaa hai ke Huzoor Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ne attahiyaat ki taaleem dene ke liye hazrat Abdullah Ibn Masood Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu ke haath ko apane dono haathon me liyaa ho. Lihaaza is hadees ko dono haathon se Musaafah karne par daleel banaanaa kaise durust hogaa?

Jawaab: Imaam Bukhaari ne ‘Musaafah ke Baab’ me pahale Isee Hades Ibn Masood Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu ko zikr farmaayaa phir isee ke baraabar doosaraa baab waaz kiyaa “Baabul Akhzi Bilyadain” dono haathon me haath lene kaa baab, is me bhee isee hadees Ibn Masood Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu ko Naqal farmaayaa hai. Aur Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ke feal (amal) se dono haathon se musaafah karne kaa sabot pesh kiyaa hai.

Agar is hadees kaa ta’alluk Baab Musaafah Yaa dono Haathon me haath le kar Musaafah karne se na hotaa to aap is hadees ko in Baabon me zikr naa farmaate.

Sawaal: Ho saktaa hai ke Hazrat Abdullaah Ibn Mas-ood Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu pahale se maujood rahe ho, aur taaleem dete wakth Huzoor Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ne unkaa haath apane dono haathon me pakadaaho?

Jawaab: Ye bhee Ahtemaal hai ke wah Huzoor Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ki baragaah me haazir huwe hon aur salaam ke baad Musaafah ke dauraan Aap ne Attahiyaat ki taaleem di ho?

Hum log Imaam Bukhaari se ziyaadah hadees samajhane kaa daawaa to nahee kar sakte, jab aap ne is hadees ko “Musaafah ke bayaan” aur isee se muta-aallik Dono haathon se Musaafah karnaa masnoon hai agar koyi aisi hadees yaa riwaayat hoti jis se yeh zaahir hota ke Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ne dono haathon se musaafah karne se manaa farmaayaa hai yaa Ek haath se musaafah karne kaa hukm farmaayaa hai to Imam Bukhaari is riwaayat ko zaroor zikr farmaate.

Sawaal: Hazrat Abdullaah Ibn Mas-ood Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu ki taraf se to ek haathho ne ka ahatemaal maujood hai?

Jawaab: Hadeese Paak ke tarjume se aisaa kuch bhee zaahir nahee hai. Lihaazaa Ek haath kaa daawaa karnaa, daawaa bagair daleel hai, balke ye kahanaa ziyaadah munaasib hai ke Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ki sunnat par amal karte huwe Hazrat Abdullaah Ibn Mas-ood Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu ne bhee dono haathon se Musaafah kiya hai. Mazeed sabot wa wazaahat ke liye Taabayeene kiraam kaa amal bhee Mulaahizaa ho. Imam Bukhaari ne Hazrab Abdullah Ibn Mubaarak (Died on 181 Hijri) aur Hazrat Hamaad Bin Zaid Basri (Died on 199 Hijri) ke qaul wa amal ko naqal kar ke bhee dono haathon se musaafah karne ke qaul ko saabit kiya hai.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part-2, Kitabul Istizaan, Safah 926, “Baabul Akhzi Bil Yadaina” Dono Haath PakaDanekaa Baab.

واصفه هَذَا بَيْنَ زَيْدَيْنِ الْمُبَارَكِ بِيَدَيْهِ

Aur Hamaad Ibn Zaid ne Hazrat Abdullaah Ibn Mubaarak se dono haathon se Musaafah kiya.

LAFZ YAD KI TASHREEH

Sawaal: Bukhaari Shareef ke elaawaa Hadees ki doosari kitaabon me Baab Musaafah ki Kuch Haddeson me lafz Yad waahid (singular) istemaal huwaa hai. Is se ye samajh me aata hai ke Ek haath se Musaafah karnaa bhee durust hai.

Jawaab: Badan ke wah aazaa jo adad me 2 – 2 hain, aur Ek doosare se judaa nahee hote jaise haath, pair, aankh, kaan yaa wah cheese jo 2 to hain magar juda hone waali hain jaise jootaa, mauzaa (socks) wagairah in me waahid aur tasneeh (Singular and plural) me fark nahee ho saktaa, balke jis tarah tasneeh se dono azoo muraad hote hain isee tarah waahid se bhee dono azoo muraad hote hain. Balke bahut se maqaamaat aise hain ke agar Khusoosi taur par Ek haath kaa maanaa karenge yaa mafhoom me Ek hee haath muraad lenge te maanaa wa mafhoom (meening and definition) ke bigadne kaa andesha hai. Quraan paak aur Bukhaari Shareef ki hadeeson se is ki chand misaalen mulaahizaa hon.

بِيَدِكَ الْخَيْرُ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٦﴾ (پارہ ۳، آل عمران ۲۶)

Biyadikal khairu – Innaka alaa kulli shai-in qadeerun. (Para 3, Sura Aale Imraan, A:26)

Saari Bhalaayi tere hi haath me hai, beshak tu sab kuch kar saktaa hai.

قُلْ إِنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ ۖ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ

وَسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٧٣﴾ (پارہ ۳، سورہ آل عمران ۷۳)

Qul Innal Fazla Biyadillaahi, yooteehi mai-yashaau, wallaahu waasiun aleemun. (Para 3, Surah Aale Imraan, A: 73)

Tum farmaao, beshak Fazl Allaah hee ke haath hai jise chaahe de aur Allaah wasee-at waalaa ilm waalaa hai.

إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكْذِبْ رِبْهَا (پارہ ۱۸، النور، ۴۰)

Izaa Akhraj yadahu lam yakad yaraahaa. (Para 18, Surah Al-Noor, A:40)

Jab Apanaa haath nikaale to sujhaayi detaa maalum naa ho.

Yaani Kaafir aise andhere me hain ke apanaa haath nikaale to nazar naa aaye, ab ye maanaa karnaa to durust nahee hogaa ke agar kaafir dono haath nikaale to nazar aayegaa.

Allaah Ta-aalaa ne Ahl-e-Kitaab ko Jizyaa dene ke muta-aallik irshaad farmaayaa.

فَقَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ

وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ

الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ

يَدٍ وَهُمْ صَغِيرُونَ ﴿٩٠﴾ (پارہ ۱۰، التوبہ ۲۹)

Qaatilullazeena laa yoominoona billaahi walaa bil yawmil aakhiri walaa yuharrimoona maa harramallaahu wa rasooluhu walaa yadeenoona deenal hakki minallazeena ootul kitaaba hattaa yootul jizyata aiyadin wahum saagirooma. (Para 10, Surah Al-Taubah, A:29)

Lado unse jo eemaan nahee laate Allaah par aur Qayaamat par, aur haram nahee maante us cheez ko jis ko haram kiya Allaah aur us ke Rasool ne aur sachche deen ke taabe nahee hote yaani wah jo kitaab diyegaye jab tak apne haath se jizyaa na den zaleel ho kar.

Yahaa bhee lafz yad (haath) waahid (singular) hai to kya dono haathon se jizyaa dene me hukme ilaahi ki taameel naa hogi.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part-1, Kitabul Iman, “Baabul Muslimu Man Salimal Muslimoona Min lisaanihi wa yadeehi” ki Hadees paak hai.

(۲۵) ان عبد الله بن عمر ان النبي صَلَّى الله تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عليه وسلم قال المسلم من سلم المسلمون من لسانه ويده.

An Abdillaahibni Umar Anin-Nabiyyi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam, qaala al-muslimu man-salimal muslimoona min lisaanihi wa yadihi.

Hazrat Abdullaah Ibn Umar Radi Allaahu Ta’aalaa Anhumaa, Huzoor Nabi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam-e-Kareem Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam se riwaayat karte hain ke Huzoor Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ne Irshaad farmaayaa, musulman wah hai ke dosare musulmaan us ki zabaan aur haath se amaan me rahan.

Yahaan bhee lafz “YAD” waahid hai. (word ‘hand’ is in singular) lekin Hadees kaa matalab yeh nahee hai ke musulmaan apane musulmaan bhaayi ko sirf Ek haath se amaan me rakhe aur doosare haath se takleef pahunchaaye, balke Hadees ke mafhoom me dono haath shaamil hai yaani Ek musulmaan apane doosare musulmaan bhaayi ko apane dono haatho se hifz-wa-amaan me rakhe.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part- 1, Kitabul Buyoo, Page: 278, “Baab Kasbir-Rajooli Wa Amalihi Bi-yadeehi” Aadami Kaa Apane haath ki kamaayi khaanaa.

(۲۶) عَنْ الْمِقْدَامِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ خَيْرًا مِنْ عَمَلٍ يَدِهِ.

Anilmiqdaami Anin-Nabiyya Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam qaala, maa aqala ahadun ta-aaman qattu khairan min aiyakoola min amali yadeehi wa inna nabiiyallaahi Daawooda Alaihis-salaami kaana yaakoolu min amali yadeehi.

Hazrat Miqdaam Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu riwaayat karte hain ke Nabi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ne irshaad farmaayaa, kisi ne apane haath ki kamaayi se bahatar khaanaa nahee khaayaa aur Allaah ta’aalaa ke Nabi Hazrat Daawood Alaihis-salaam apane hath ki kamaayi khaate the.

FAAIDAA: Is hadeese paak me lafz YAD agarche waahid hai, magar maana wa

mafhoom me dono haath muraad hain is liye ke Sayyadinaa Hazrat Dawood Alaihis-salaam kaa kaam quraan paak ne zarrah banaanaa bataayaa hai wah dono haathon se hotaa hai.

Mazkura 4 aayaaton aur 2 hadeeson me har jagah lafz YAD waahid hai, maanaa wa mafhoom me dono haath muraad hain. Isee tarah baab Musaafah ki Hadees me bhee agarche lafz YAD waahid istemaal huwaa lekin maanaa aur mafhoom me dono haath se musaafah karnaa muraad hai. Ekhaath kaa maanaa karnaa aur Ek haath se musaafah karne par lafz YAD ko daleel banaanaan durust nahee hai. Aur chunke musaafah karne kaa mqsad muhabbat wa bhaaichaaragi kaa izhaar karnaa hotaa hai is liye dono haathon se mjusaafah karnaa hee maqsad ke mutaabik hogaa.

MUSAFAH KAB KIYAA JAA YE

Sawaal: Musaafah Karne kaa wakth kyaa hai?

Jawaab: Jab bhee musulmaan aapas me mulaaqaat kare salaam wa musaafah kar liyaa kare, is se aapas me muhabbat baDhagi aur magfirat kaa saamaan faraaham hogaa?

FAJR AUR ASR KE BAAD MUSAFAH KARNAA

Sawaal: Masjid me fajr aur Asr ki namaaz ke baad Musaafah karnaa kaisaa hai?

Jawaab: Musaafah karnaa jaaiz wa mustahasan hai. To kisee bhee wakth musaafah karenge jaaiz rahegaa. Jab tak ke sharee’at ke taraf se manaa saabit naa ho lihaazaa kisee bhee namaaz se pahale aur namaaz ke baad musaafah karsakte hain. Fajr aur Asr ki koyi takhsees (Separation) nahee hai. Choonke logon ko Fajr aur Asr ki namaaz Jamaa’at se paDhalene ke baad sunnat wa nafl padhane ki ijaazat nahee hai. Is liye is wakth musaafah karne me shara’an koyi haraj nahee hai. Balke is tarah ki paabandi karnaa Hadeese paak ke mutaabik hai.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part- 2, Kitaabur-Raqaaq, Safah 957, “Baabul Qasadi Wal Mudaawamati Alal Amali” Miyaanaa Rawi Aur Amal Par Paabandi kaa bayaan.

(۲۷) ان عائشة انها قالت سئل النبي صَلَّى الله تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ائى الاعمال احب الى الله قال ادوموه و ان قلـ

An Aayishata annahaa qaalat sueelan-Nabiyyu Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam, ayyul aamaali ahabbu ilallaahi qaala adwamuhu wa in kalla.

Ummul Moomineen Hazrat Aayesha Siddiqaa Radi Allaahu Ta’aalaa Anhaa se riwaayat hai ke Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam se dariyaafth kiya gayaa, Allaah ta’aalaa ko kaunsaa amal sab se ziyaadaa mahaboob hai. Huzoor Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ne irshaad farmaayaa, jis par sab se ziyaada paabandi ki jaaye aur agarche wah Thodaa ho.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part- 2, Kitaabur-Raqaaq, Safah 957, “Baabul Qasadi Wal Mudaawamati Alal Amali” Miyaanaa Rawi Aur Amal Par Paabandi kaa bayaan.

(۲۸) ان عائشة انها قالت كان احب العمل الى رسول الله صَلَّى الله تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الذى يدوم عليه صاحبه.

An Aayishata Annahaa Qaalat kaana Ahabbul amila ilar Rasoolillaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam, allazee yadoomu alaihi saahibuhu.

Hazrat Aayeshaa Radi Allaahu Ta’aalaa Anhaa farmaati hain ke Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam, us nek kaam ko ziyaadah pasand farmaate jis jis ko aadami hamesha kartaa hai.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part- 1, Kitaabut-Tahajjud, Safah 54, “Baab Maayakrahu Man taraka qiyaaman fil-laili” Qayaamul Lail (Tahajjud) ke liye tarke kiyaam ko naa pasand karane kaa bayaan.

ان عبد الله بن عمرو بن العاص قال قال رسول الله صَلَّى الله تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يا عبد الله لا تكن مثل فلان كان يقوم الليل فترك قيام الليل۔

An Abdillaahibni Umarubni Aasi qaala Qaala Rasoolullaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam Yaa Abdillaahi laa takoonu misla fulaana kaan yaqoomul laila fataraka qiyaamal laili.

Hazrat Abdullaah Ibn Umaru Ibn Aas Radi Allaahu Ta’aalaa Anhumaa se riwaayat hai ke Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ne irshaad farmaayaa, ‘Aye Abdullaah! Falaa Shaksh ki tarah na hojaanaa ke wah raat ko qiyaam karnaa choD diyaa’.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part- 1, Kitaabul Eemaan, Safah 11, “Baab Ahabbud daini ilallaahi Azza wa jalla adwamooHu” Alaah ta’aalaa kko wah amal ziyaadah pasandeedah hai jo hamesha kiya jaaye.

ان عائشة ان النبي صَلَّى الله تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دخل عليها وعندها امرءة، قال من هذه قالت فلانة تذكّر من صلاتها قال مه عليكم بما تُطيقون فوالله لا يمل الله حتى تملوا وكان حب الدين اليه مادوام عليه صاحبه۔

An Aayishata An-Nabiyya Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam, dakhala alaihaa wa indahaa imratun qaala man haazihi qaalat fulaanatun tuzkaru min salaatihaa qaala mah alaikum bimaa tuteeqoona fawallaahi laa yamallullaahu hattaa tamallu wakaana wa kaana ahabbaddaina ilaihi maadawaama alaihi saahibuhu.

Ummul Moomineen Hazrat Aayesha Siddiqua Radi Allaahu Ta’aalaa Anhaa riwaayat farmaati hain ke Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam tashreef laaye aur us wakth ghar me Ek aurat maujood thee. Huzoor Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ne dariyaafth farmaayaa kaun hai? Ummul Moomineen Radi Allaahu Ta’aalaa Anhaa ne jawaab diyaa, ye falan hain, aur un ki kasrate namaaz ka zikr CheD diyaa, to Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ne un se farmaayaa taharo sirf itanaa hee amal karo jitanaa hameshaa kar sakti ho. Khudaa ki kasam Allaah Ta’aalaa ajr dene se nahee thakegaa magar tum thak jaaogi aur Allaah Ta’aalaa ke nazdeek pasandeedah amal wah hai jis kaa karne waalaa hamesha kare.

Mazoorah chaaron hadeese paak se ye maaloom huwaa ke Allaah Ta’aalaa aur Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ne ye pasand farmaayaa hai ke log nek kaamon ko paabandi ke saath kiya Karen. Musaafah karnaa bhee Ek nek kaam hai. Lihaazaa Fajar aur Asr ki namaaz ke baad yaa Jum’aa ke namaaz ke baad Musaafah karne me Shara’an koyi haraj nahee hai.

Albatta agar yeh khatarah ho ke masaail se naa wakif awaam is wakth Musaafah karne ko zaroori Khayaal kareng to saahibe ilm ke liye bahatar hai ke kabhee kabhee wakth tabdeel kar liyaa Karen. Yaa au aukaat me kabhee kabhee musaafah tark kar diyaa karen.

GAIR MAHARAM AURAT SE MUSAFI KARNAA

Sawaal : Shaadi ke mauke par nosha (doolhaa-bride) kaa gair maharam auraton se musaafah karnaa kaisaa hai?

Jawaab: Kisee bhee mauke par gair maharam ladakiyon aur auraton se musaafah karnaa yaa haath milaana haram hai.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part- 2, Kitaabul Ahakaam, Safah 1081, “Baabu Bai’atin-nisaa’a” Auraton se bai’at lene kaa bayaan.

عن عائشة قالت وما مسّت يَد رسول الله صَلَّى الله تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَد امرأَةٍ الا امرأٌ يملِكُها۔

An Aayishat qaalat wa maa massat yadu Rasoolillaahi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam yada imratin illaa imraa’atan yamlikooHaa.

Ummul Moomineen Hazrat Aayesha Siddiqua Radi Allaahu Ta’aalaa Anhaa farmaati hain ke Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam kaa haath kabhee kisee gair Aurat ke haath se nahee lagaa. Magar us aurat ko aapne

haath lagaayaa jo aap ki beewi yaa baandhi thee.

Jab Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ne kisee gair Aurat kaa haath apne haath me nahee liyaa hai to kisee ajanabi Mard ko gair maharam aurat kaa haath pakaD kar musaafah karne ki ijaazat kaise ho sakti hai?

MUAANAKAA KAA BAYAAN

Sawaal: Muaanakaa karnaa yaani kisee se mulaakaat ke wakth milane waale ko gale lagaanaa kaisaa hai?

Jawaab: Izhaare Muhabbat aur ahateraam ke maqsad se kapadon ke oopar se muaanaakaa (gale lagaanaa) kar sakte hain, Shart ye hai ke neeyat me fasaad aur shahawat naa ho.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part-1, Kitaabul Manaakib, Safah 531, “Baabu Manaagibni Abbaas”

عن ابن عباس قال ضمّني النبي صَلَّى الله تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الى صدره و قال اللهم علمه الحكمة۔

Anibni Abbaasi Qaala Zammanin-Nabiyyu Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ilaa sadrihi wa qaala allaahumma allimhul hikmata.

Hazrat Abdullaah Ibn Abbaas Radi Allaahu Ta’aalaa Anhumaa riwaayat karte hain ke Nabi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ne mujhe seene se lagaayaa aur duaa farmaayi, “yaa Allaah ise hikmat sikhaa de”.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part- 2, Kitabul Adab, Safah 888, “Baabu Wad’is-Sabeeya Fil Hujri” Bachchon ko god me Uthaane kaa bayaan.

ان أسامة بن زيد كان رسول الله صَلَّى الله تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يأخذني فيقعدني على فخذه ويقعدب الحسن على فخذ۔ الأخرى ثم يضمُّهُما ثم يقول اللهم ارحمهُما فاني ارحمهُما۔

An Usaamatabni Zaidin Kaana Rasoolallaahi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam yaakhuzooni wayuk-iduni alaa fakhzihi wa yak-udool hasana alaa fakhzihi al-akhraa, summa yadummuhumaa summa yaqoolu, allaahummarhamhumaa faaniyya arhamuhumaa.

Hazrat Usaama Bin Zaid Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu riwaayat karte hain ke Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam meraa haath pakad kar Ek raan (maandi) par mujhee bithaalete aur doosari par Hazrat Imame Hasan Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu ko, phir hame lipaTaa lete aur duaa farmaate yaa Allaah main in dono se muhabbat kartaa hunt u bhi in par raham farmaa.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part-1, Kitaabul Manaagib, Safah 530, “Baabu Manaagibil Hasani Wal Husaini”

ان ابى هريرة عاتق النبي صَلَّى الله تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الحسن۔

An Abi Hurairata aanaqan- Nabiyyu Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam al-hasana.

Hazrat Abu Hurairah Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu se riwaayat hai ke Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ne Hazrat Imaam Hasan Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu se muaanaqaa farmaayaa.

DAADHI MOONCH KI SHARAI MIQDAAR

Sawaal: DaaDhi moonch rakhane ki Sharai miqdaar kyaa hai? Yaani kam se kam kitani miqdaar me daadhi moonch rakhanaa zaroori hai?

Jawaab: Kama z kam Ek musht daaDhi rakhaa ambiyaa-e-kiraam ki sunnat aur share-at kaa hukm hai. Is se kam rakhanaa jaiz nahee hai. Qur’aan-e-muqaddas se bhee is ki rahnumaai hoti hai. Chunaanche Hazrat Moosaa Alaihis-salam ne apani qaum Bani Israil ki rahnumaai ke liye Hazrat Haroon Alaihis-salaam ko apanaa jaanasheen banaayaa aur 70 aadamiyon ko muntakhab kar ke tauret shareef lene ke liye kohe toor par tashreef le gaye.

Udhar Saamari ne son eke zewaraat se Ek gay kaa bachchaDaa apanaayaa aur logon ko

is ki parashtish par lagaadiyaa. Hazrat Moosaa Alaihis-salaam jab 40 din ke baad tauret shareef le kar waapas lauTe aur apni qaum ke kuch logon ko us bachchaDe ke paas naachate, gaate, Shor machaate aur us ki poojaa karte dekhaa to aap ne gairate deeni aur joshe gazab me aakar Hazrat Haroon Alaihis-salaam ke sar baal ko daahine haath me aur daaDhi ko baaye haath me pakadliyaa to Hazrat Haroon Alaihis-salaam ne farmaayaa

قَالَ يَبْنَؤُمَّ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتِي وَلَا بِرَأْسِي ۚ إِنِّي خَشِيتُ أَنْ تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِي إِسْرَءِيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِي (پارہ ۱۶، سورہ طہ ۹۴)

Qaala yabna-umma laa taakhuz bi lihyatee walaa bira-si inni khasheetu an-takoola farrakta baina bane israa-eela walam tarkub qauli. (Para 16, Surah Taubah, A:94)

Kahaa aye mere maa jaaye naa meri daaDhi pakaDo aur na mere sar ke baal, mujhe ye Dar huwaa ke tum kahoge tum ne bani israil me tafaraqa Daal diyaa aur tum ne meri baat kaa antazaar naa kiya.

Faida: Hazrat Haroon Alaihis-salaam ki daaDhi agar Ek mush yaa us se ziyaadah na hoti to Hazrat Moosaa Alaihis-salaam, Hazrat Haroon Alaihis-salaam ki daaDhi aasaani se naa pakad paate, is se ye waazeh hotaa hai ke kam az kam Ek mushth daaDhi rakhanaa ambiyaa-e-kiraam ki sunnat hai.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part-2, Kitabul-Libaas, Safah: 875, “Baabu Eefaa-illuhaa” Daadhi baDhaane kaa Bayaan.

ان ابن عمر عن النبي صَلَّى الله تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قال خالفوا المشركين وفروا للحي واحفوا الشوارب۔

Anibni Umar Anin-Nabiyyi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallama qaala khaaliful mushrikeena waf-farul-luhaa wa ahfuwash-shawaarib.

Hazrat Abdullaah Ibn Umar Radi Allaahu Ta’aalaa Anhumaa se riwaayat hai ke Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ne irshaad farmaayaa, mushrikeen ki mukhaalifat karo, daaDhiyon ko waafar (yaani ziyaadaa) rakho aur moochchon ko past karaao.

Hadeese paak ke alfaaz se moonchch ko choTaa rakhane kaa hukm samajh me aata hai, moonchch ko bilkul saaf kar denaa yakeenan galat hai aur daaDhi lambi rakhane ki taakeed samajh me aati hai. Ab daaDhi ki sharia miqdaar kyaa ho?

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part-2, Kitabul-Libaas, Safah: 875, “Baabu Eefaa-illuhaa” Daadhi baDhaane kaa Bayaan.

وكان ابن عمر اذا احتج او عتمر قبض على لحيته فما فضل اخذه۔

Wa kaanabnu Umara Izah-tajja aweetamara qabada alaa lih-yatihi fama fadala akhazahu.

Aur Abdullaah Ibn Umar Radi Allaahu Ta’aalaa Anhumaa jab Haj karte to apani daaDhi ko MuThi se pakadte, phir jo Ek Musht se ziyaada hoti us ko kaaT dete.

Sahaabi-e-Rasool Hazrat Abdullaah Ibn Umar Radi Allaahu Ta’aalaa Anhumaa ne Haj wa Umraa ke mauke par Ek Musht se ziyaadah hissaa ko kaaT kar Ek Musht daaDhi rakhane kaa sabot faraaham kiya hai, yahee wajah hai ke fukahaa-e-kiraam ne Ek muSht se kam hone ki soorat me daaDhi kaaTane ko jaaiz nahee likhaa.

BAIT KARNE KAA BAYAAN

Sawaal: Kisi muttaqui parhezgaar Musalmaan ke haath par bai’at karnaa (Mureed Bananaa) kaisaa hai?

Jawaab: Achche kaam karne ke waadon ke saath bai’at karnaa Qur’aan wa Hadees ke mutaabiq jaiz hai. Chunaanche Qur’aan Muqaddas me Allaah Ta’aalaa kaa farmaan hai.

إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ ۖ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ ۖ فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ ۖ وَمَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ فَمُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا

﴿پارہ ۲۶، سورہ الفتح ۱۰﴾

Innallazeena yubaa-yi-oonaka innamaa yubaa-yi-oonallaah Yadullaahi fauqa aideehim famannakasa fa innamaa yankusu alaa nafsih wa man aufaa bimaa aahada alaihullaah fasayooteehi ajran azeemaa. (Para: 26, Surah: Fatah, A: 10)

Wah jo tumhaari bai-at karte hain, wah Allaah hee se bai-at karte hain, un ke haathon par Allaah kaa haath hai, to jis ne ahad toDaa usne apane bure ko ahad Ahad toDaa aur jisne pooraa kiyaa wah ahad jo usne Allaah se kiyaa thaa, to bahut jald Allaah use baDaa sawaab degaa.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part- 1, Kitabul Ahakaam, Safah: 550, “Baabu Bai-ati Aqabah” & Safah: 1069, “Baabu Kaifa Yubaa-ul Imaamun-Naas” Imaam Logon ki Bai-at Kaise kare.

ان رسول الله صَلَّى الله تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قال وحوله عصاة من اصحابه تعالى ابايعوني على ان لا تشر كوا باله شيئا ولا تسرقوا ولا تزنا ولا تقتلوا اولادكم ولا تاتوا بيهتان الخ۔

Anna Rasoolallaahi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallama qaala wa haulahu asaabatan min ashabihi ta-aalau baa-iooni alaa an-laa tushrikoo billaahi shai-an walaa tasrikoo walaa tazeenoo walaa taktuloo aulaadakum walaa taatu bibuhtaana alakh.

Hazrat Ubaadah Bin Saamit Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu farmaate hain ke, jab Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ke ird gird Sahaabaa-e-kiraam tashreef farmaa the, to Huzoor Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ne farmaayaa, aao mujh se is qaraar par bai-at karo ke Allaah ke saath kisee ko shareek na Taharaaoge aur chori naa karoge aur apani aulaad ko qatal naa karoge aur aapas me Ek doosare par buhataan taraashi naa karoge.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part- 1, Kitaabul Eemaan, Safah 13, “Baabu Qaulin Nabi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam” Nabi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ke Qaul kaa Bayaan.

عن جرير بن عبد الله البجلي قال بايعت رسول الله صَلَّى الله تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ على اقام الصلوة وايتاء النصح لكل مسلم۔

An Jareeribni Abdillaahil Bajali qaala bai-atu Rasoolallaahi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam alaa iqamis-salaati wa eetaa-iz-zakaati wan-nushi likulla muslim.

Hazrat Jareer Ibn Abdullaah Bajali Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu farmate hain, ke maine Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam se namaaz adaa karne, zakat dene, aur tamaan musalmaano ke saath khairkhwaahi karne ki shart par bai-at ki.

AURATON KI BAI-AT

Sawaal: Kyaa aurate kisee sheikh wa murshid se bai-at kar sakti hain?

Jawaab: Aurate pardah me rah kar bai-at kar sakti hain. Khud Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ne auraton se bai-at liyaa hai. Aur Allaah Ta’aalaa ne Aap ko auraton se bai-at lene kaa hukm farmaayaa hai, chunaanche Qur’aan-e-Paak me Allaah Ta’aalaa kaa farmaan hai.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعَنَّكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَدَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعَهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهُ ۖ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣٧﴾ (پارہ ۲۸، سورہ ممتحنہ، ۱۲)

Yaa Ayyuhan-Nabeeyu Izaa jaa-akal moominaatu yubaa-eenaka alaa an-laayushrikna billaahi shai-aw-walaa yasrikna walaa yazneena walaa yaqtulna awlaadahunna walaa yaateena bi buhtaaniyaftareenahu baina aideehinna wa arjulihinna walaa ya-aseenaka fee maaroofin fabaayihunna wastagfir lahunnallaah innallaah gafoorur-raheemun. (Para 28, Surah: Mumtahnat, A: 16)

Aye Nabi (Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam) jab tumhaare huzoor, musalmaan aurate haazir hon us par bai-at karne ko ke Allaah kaa shareek kuch naa Taharaayengi aur naa chori karengi aur naa badkaari aur naa apani aulaad ko qatal karengi aur naa wah buhataan laayengi jo apane haathon aur paaon ke darmiyaan yaani mauzae walaadat me uthaayen aur kisee nek baat me tumhaari naafarmaani naa karengi to unse bai-at lo aur Allaah se un ki magfirat chaaho, beshak Allaah bakshne waalaa maharbaan hai.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part- 2, Kitabul Ahakaam, Safah: 1071, “Baabu Bai-atin-Nisaa” Auraton se bai-at lene kaa baab.

عن أم عطية قالت بايعنا النبي صَلَّى الله تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ *An ummi Atiyyata qaalat baa-ya-anan-Nabiyya Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam.*

Hazrat Umme Ateeyaa Radi Allaahu Ta’aalaa Anhaa farmaatihain ke ham logone Nabi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam se bai-at ki.

GAIR MAHARAM AURAT KI BAI-AT KA TAREEKA

Sawaal: Kyaa Peer saahab kisee gair maharam aurat kaa haath apane haath me le kar bai-at le sakte hain?

Jawaab: Kisee Ajanabi Aurat kaa haath pakad kar bai-at karnaa gunaah hai, hadees-e-paak aur Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ki sunnat ke Khilaaf hai.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part- 2, Kitabul Ahakaam, Safah: 1071, “Baabu Bai-atin-Nisaa” Auraton se bai-at lene kaa baab.

عن عائشة قالت كان النبي صَلَّى الله تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُبايع النساء بالكلام۔

An Aayishata qaalat kaanan-Nabiyyu Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallama yubaayi-unnisaa-abil kalaami.

Ummul Moomineen Hazrat Aayeshaa Radi Allaahu Ta’aalaa Anhaa farmaati hain ke Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam auraton se zabaani bai-at liyaa karte.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part- 2, Kitabul Ahakaam, Safah: 1071, “Baabu Bai-atin-Nisaa” Auraton se bai-at lene kaa baab.

عن عائشة قالت ومامت يدر رسول الله صَلَّى الله تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عليه يد امرأته إلا امرأته يملكها۔

An Aayishata qaalat wamaa massat yadu Rasoolillaahi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallama yad-amra-atin illaa imra-atan yamlikuhaa.

Ummul Moomineen Hazrat Aayeshaa Radi Allaahu Ta’aalaa Anhaa farmati hain ke Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam kaa haath kabhi kisee gair aurat ke haath se nahee lagaa magar us aurat ko aap ne hath lagaayaa jo aap ki beewi yaa baandhi thi.

Jab Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ne kisee gair aurat kaa haath apane muqaddas haath me le kar bai-at nahee ki to kisee peer sahib ko gair maharam aurat kaa haath pakaD kar bai-at lene ki ijaazat kaise hosakti hai?

HAATH PAKAD KAR BAI-AT KI KHWAAHISH

Sawaal: Agar Peer Saahib Khud Haath pakaD kar bai-at kar ne kaa hukm farmaayen to aisi soorat me aurat kyaa kare?

Jawaab: Peer wa murshid aisaa talaash kare jo hukme share-at ke paaband ho. Mazhabe islaamaam ne ajanabi auraton kaa haath pakaDanaa yaa un se haath milaanaa haram qaraar diyaa hai. Kisee ajanabi aurat kaa haath pakaD kar bai-at karane ki khawaahish karna jahaalat wa naadaani hai. Hukm-e-Sharee-at ke khilaaf hai aur sharee-at ke khilaaf kisee kaa hukm maananaa jaiz nahee. Is liye aise peer sahib ki baton ko hargiz na mane aur naa un se bai-at Karen. Hadeese paak me hai.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part- 2, Kitab Akhbaaril Ahaad, Safah: 1078.

لا طاعة في معصية الله انما الطاعة في المعروف۔

Laa taa-at fee ma-aseeyatillaahi innamaattaa-atu fil ma-aroofi.

Hazrat Maulaa Ali Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu Riwaayat karte hain ke Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ne irshaad farmaayaa, Allaah Ta’aalaa ki naafarmaani me kisee ki itaa-at jaiz nahee. Farmaabardari Sirf nek umoor (Achche Kaamo) me hai.

PEER-O-MURSHID KI TASWEER LAGAANAA

Sawaal: Kyaa Peer wa murshid ki tasweer un ki zindagi me yaa un ki maut ke baad frame karke ghar me yaa dukaan wagairah me lagaane ki ijaazat hai?

Jawaab: Peer-o-murshido yaa koyi aur kisi bhee jaandaar ki tasweer ghar me yaa dukaan wagairah me laganaa haram hai. Rahamat ke farishton ko ghar me daakhil hone se roknaa hai.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part- 2, Kitabul Libas, Safah: 880, “Baabu Maawuteeya minattasaaweer” Wah Tasweeren jo pao tale roundi jaaye.

سمعت عائشة قدم رسول الله صَلَّى الله تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ من سفر و قدستر بقرام لي على سهوة لي فيها تماثيل فلما راؤ رسول الله صَلَّى الله تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هتكه وقال اشد الناس عذاباً يوم القيمة الذين يضاهون بخلق الله قالت فجعلناه و ساداً و سادتين۔

Samee-atu Aayishata qadama Rasoolallaahi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam min safarin waqad satartu biqaraamin li alaa sahawatin li feehaa tamaasilu falamma raahu Rasoolallaahi Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam hatakahu waqaala ashaddunnasi azaaban yaumal qiyaamatillazeena yudaahoona bikhalqillaahi qaalat faja-alanaahu wi saadatan aw wisaadatain.

Ummul Moomineen Hazrat Aayishaa Siddiqua Radi Allaahu Ta’aalaa Anhaa farmaati hain ke Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam Ek martabaa safar se tashreef laaye, us wakth maine ghar ke saayibaan par Ek aisaa pardah Daalaa thaa jis par tasweeren bane huwi thi. Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ne jab us ko dekhaa to utaar kar phenk diyaa aur Irshaad farmaayaa, Aayishaa (Radi Allaahu Ta’aalaa Anhaa)! Qayaamat ke din Allaah Ta’aalaa ki baargaah me sab se sakth azaab un tasweer banaane waalon par hai jo khudaa ke banaaye huwe ki naqal karte hain, Ummul Moomineen Hazrat Aayishaa Siddiqua Radi Allaahu Ta’aalaa Anhaa farmaati hain ke phir maine Ek yaa do toshakeen banaaliyen.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part- 2, Kitabul Libas, Safah: 880, “Baabu Maawuteeya minattasaaweer” Wah Tasweeren jo pao tale roundi jaaye.

عن ابي طلحة قال قال النبي صَلَّى الله تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لا تدخل الملكة بيتاً فيه كلب ولا تصاوير۔

An Abi Talhata qaala, qalan Nabiyyu Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam laa tadkhulul malaikatatu baitan fi kalbun walaa tasaaweeru.

Hazrat Abu Talha Radi Allaahu Ta’aalaa Anhu riwaayat farmaate hain ke, Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ne irshaad farmaayaa farishte us ghar me daakhil nahee hote jis ghar me kuttaa yaa tasweeren ho.

Faaidaa: Tasweer se muraad wah tasweer hai jis me kisi jaandaar ki shabeeh ho.

ILM-E-GAIB KI TAAREEF

Sawaal: Ilm-e-gaib kis ko kahate hain?

Jawaab: Hazrat Allaamah Imaam Raazi Rahmatullaah alaih apani kitaab Tafseer-e-Kabeer, Part-1, Page: 178 par tahareer farmaate hain,

“Qaulu jamhooril mufasssareena algaibu huwallazee yakoonu gaayiban anil haasati”

Jamhoor mufasssir ke kaul ke mutaabik Gaib wah hai jo hawaas se gaib ho.

Yaani gaib wah chupi huwi cheez hai jis ko insaan naa to aankh se dekh sake aur naa hee kaan, naak se mahasoos kar sake aur naa hee bagair daleel ke aqal me aasake. Yaa yoon bhee kahasaakte hain ke ilm-e-gaib un baaton ke jaanane ko kahate hain jin ko bande aadi taur par apni aqal aur apne hawaas se maaloom na kar sake.

ILM-E-GAIB KAA SHARAI HUKM

Sawaal: Ilm-e-Gaib ke mutallik kyaa aqeedah rakhnaa chaahiye?

Jawaab: Allaah Azz-wajalla aalim bilzaat hai. Us ke bataaye bagair koyi Ek haraf bhee nahee jaansaktaa. Allaah Ta’aalaa ke siwaa kisee doosare kaa aalim bilzat honaa muhaal hai. Kisee Ek zarrah kaa bhee ilm-e-zaati gaire-khudaa ke liye maananaa kufr hai. Agar ibtedaa-e-aalam se lekar qayaamat tak paidaa hone waale tamaam insaanon ke jumlaa uloom ko jamaa karliyyaa jaaye phir bhee un ko uloom-e-ilaahiyyaa se koyi nisbat na hogi. Allaah rabbul izzat kaa irshaad-e-paak hai:

قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ

وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٦٥﴾ (پارہ ۲۰، النمل، ۶۵)

Qul laa ya-alamoo manfis-samaawaati wal-ardil gaiba illallaahu, wamaa yash-uroona ayyana yub-asoonaa. (Para: 20, Sura: Al-Namal, A:65)

Tum farmmaao khud gaib nahee jaante jo ko yi aasmaano aur zameen me hain magar Allaah, aur unhe khabar nahee ke kab uthaaye jaayenge. (Tum farmaado Aasmaano aur zameen me Allaah ke siwaa koyi aalimul gaib nahee).

وَ عِنْدَهُ مَفَاتِيحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ (پارہ ۷، الانعام، ۵۹)

Wa indahu Mafaatihul gaibi laa ya-alamoohaa illaahuwa. (Para 7, Sura: Al-An-aam, A: 59)

Aur usee ke paas hain kunjiyaa gaib ki, unhe wahee jaantaa hai.

Ilm-e-ataayi Allaah ta’aalaa ke siwaa gairon ko khudaa ki ataa-e-khaas se haasil hotaa hai. Allaah azzawajalla ke ataa karne se Ambiyaa-e-kiraam ko kaseer gaib kaa ilm haasil hai. Iskaa maananaa bhee zarooriyaat-e-deen me se hai. Jis kaa inkaar karnaa kufr hai. Chunanche Allaah Ta’aalaa ne Qur’aan-e-paak me irshaad farmaayaa:

وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُظِلَّكُمْ عَلَى الْغَيْبِ وَلَكِنَّ اللَّهَ

يَجْتَنِي مِنْ رُسُلِهِ مَنْ يَشَاءُ ۚ فَأَمِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ ۚ وَإِنْ تَوَمَّنُوا وَتَتَّقُوا فَلَكُمْ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٩﴾ (پارہ ۴، آل عمران، ۱۷۹)

Wamaa kaanallaahu liyutli akum alal gaibi walaakinnallaah yajtabee mir-roosoolihi mai-yashaa-u fa-aaminu billaahi wa rasoolihi wa in toominoo wattakoo falakum ajrun azeem. (Para: 40, Sura: Aale Imraan, A: 179)

Aur Allaah ki shaan yeh nahee ke aye aam logo tumhe gaib kaa ilm dede wahaa Allaah chun letaa hai apane rasoolon se jise chaahе, to eemaan laao Allaah aur us ke Rasool par aur agar eemaan laao aur parhezgaari karo to tumhaare liye badaa sawaab hai.

عَلِمَ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا ﴿٢٦﴾ (پارہ ۲۹، الجن، ۲۶)

Aalimul gaibi falaa yuzhiroo alaa gaibihi ahadaa. (Para 29, Sura: Al-Jin, A:26)

Gaib kaa jaanane waalaa to apane gaib par kisee ko musallat nahee kartaa, siwaaye apane pasandeeda rasoolon ke.

وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ ﴿٣٠﴾ (پارہ ۳۰، سورہ تکویر، ۲۴)

Wamaa huwa alal gaibi bidaneenin.

(Para 30, Sura: Takweer, A: 24)

Aur yeh nabee gaib bataane me bakheel nahee.

ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ (پارہ ۱۳،

يوسف، ۱۰۲)

Zaalika min ambiyaa-il gaibi nooheehi ilaika. (Para 13, Sura: Yusuf, A:102)

Ye kuch gaib ki khabaren hain jo hum tumhaari taraf wahee karte hain.

وَكَذَلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمُوتِ وَ

الْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ ﴿٧٥﴾ (پارہ ۷، سورہ الانعام، ۷۵)

Wakazalika nooree Ibraaheema malakootas-samaawaati wal ardi waliyakoona minal mookineena. (Para: 7, Sura: Al-An’aam, A: 75)

Aur use tarah Ibraaheem ko dekhaate hain saari baadashaahi aasamaano aur zameen ki aur is liye ke wah ainul yakeen walon me ho jaaye.

تِلْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَا إِلَيْكَ ۚ مَا كُنْتَ

تَعْلَمُهَا أَنْتَ وَلَا قَوْمُكَ مِنْ قَبْلِ هَذَا ۚ فَاصْبِرْ ۚ إِنَّ

الْعَقَبَةَ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٢﴾ (پارہ ۱۲، سورہ ہود، ۴۹)

Tilka min ambaail gaibi noohihaa ilaika, maakunta ta-alamoohaa anta walaa kaumuka min kabli haazaa, fasbir, innal aakibata lil muttakeena. (Para 12, Sura: Hood, A:49)

Ye gaib ki khabare hain ke ham tumhaari taraf wahee karte hain, inhe naa tum jaanate the naa tumhaari koun is se pahale, to sabar karo, beshak bhalaa anjaam parhezgaaron kaa.

Mazkooaraa tamaam aayaate kareema is baat par dalaalat kar rahii hain ke Allaah Ta-aalaa ne Ambiyaa-e-kiraam ko gaib kaa ilm ataa farmaayaa hai.

HAZRAT EESAA ALAIHIS-SALAAM KAA ILM-E-GAIB

وَرَسُولًا إِلَى بَنِي إِسْرَءِيلَ ۚ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ ۚ أَنِّي أَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ وَأُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ وَأُحْيِي الْمَوْتَى بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ وَأَنْتَبِئُكُمْ بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدْخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ ۚ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ ﴿٣٠﴾ (پارہ ۳، آل عمران، ۴۹)

Wa rasoolan ilaa bane israa-eela, innee kad jeetukum bi-aayatim mir-rabbikum, annee akhlukoo lakum minat-teeni kahai-atitairi fa-anfukhu feehi fayakoonu tairam bi-iznillaahi, wa ubri-ul akmaha wal abraasa wa-uhil mautaa bi-iznillaahi, waunabbi-ookum bimaa ta-akuloona wamaa taddakhiroona, fee buyootikum inna fee zaalika la aayatallakum in kuntum-moomineena. (Para: 3, Sura: Aale Imraan, A: 49)

Aur rasool hogaa Bani Israa-eel ki taraf, ye farmaataa huwaa ke mai tumhaare paas Ek nishaani laayaa hun, tumhaare rab ki taraf se ke mai tumhaare liye matti se parind ki see moorat banaataa hun phir us me phoonk maartaa hun to wah fauran parind ho jaati hai, Allaah ke hukm se aur mai shifaa detaa hun madarzaad andhe aur safed daagh waale ko, aur mai murde jilaataahu, Allaah ke hukm se, aur tumhe bataataa hu jo tum khaate aur jo apane gharon me jamaa kar rakhte ho, beshak un baton me tumhaare liye badi nishaani hai, agar tum eemaan rakhate ho.

Khaanaa gharon me khaayaa gayaa hai, maal gharon me jamaa kiyaa gayaa hai, jahaan Hazrat Eesaa Alaihis-salaam maujood nahee hain, magar aap in baton ki khabar dete rahe hain, yakeenan ye ilm-e-gaib hai. Mufasssir-e-Quraan, Hazrat Imaam Fakhruddin Raazi Quddus Sirrahu (D: 606H) “Tafseer-e-Kabeer” me is aayaate kareema ki tafseer me likhate hain,

الاطلاع على آثار حكمة الله تعالى في كل واحد من مخلوقات هذا العالم بحسب اجناسها وانواعها واصنافها واشخاصها واجر امهام مالا يحصل

الالاكابر من الانبياء عليهم الصلاة والسلام ولهذا المعنى كان رسولنا صلى الله تعالى عليه وسلم يقول في دعائه اللهم ارنا الاشياء كما هي۔

Al-ittilaa-u alaa aasaari hikmatillaahi ta-aalaa fee kulli waahidim-min makhlookaati haazal aalimi bi-hasbi ajnaasihaa wa anwaa-ihaa wa asnaafihaa wa ashkhaasihaa wa ajraamihaa mimma laa yahsul illaa lilaa kaabiri minal ambiyaa-I alaihimussalaatu was-salaamu wa lihaazal maanaa kaana rasoolanaa sallallaahu ta-aalaa alaihi wa sallama yakoolu fee duaa-ihî , allaahumma arinal ashya-akamaa hiya.

Is aalam ki tamaam jinson aur noo-on aur sanfon aur shakhson aur jimson har har makhlook me hukoomate ilahi ke aasaar par unhe akaabir ko ittela hoti hai, jo ambiyaa-e-kiraam hain un par salaah wa salaam ho, isee liye hamaare Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam apni duaa me irshaad farmate hain – ilaahi ham ko tamaam cheese jaisi wah hain waisi hee dikhaa de.

Yaani Allaah Ta-aalaa ke muqaddas Paigambaraane izaam is aalam ki tamaam makhlooqaat ki jins, noo, kism ko jaanate hain aur un sab me Allaah Ta-aalaa ne jo hikmate rakhi hain, us ko bhee tafseelee taur par jaanate hain.

HUZOOR KAA ILM-E-GAIB QUR’AAN KI ROUSHANI ME

Sawaal: Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ko kis qadar ilm-e-gaib diyaa gayaa?

Jawaab: Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ko tamaam ambiyaa-e-kiraam aur tamaam jahaan se bhee ziyadah gaib kaa ilm ataa kiyaa gayaa hai, chunanche Allaah Ta-aalaa ne Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam ke muta-allik Qur’aan-e-Paak me bayaan farmaayaa.

تِلْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَا إِلَيْكَ ۚ مَا كُنْتَ تَعْلَمُهَا أَنْتَ وَلَا قَوْمُكَ مِنْ قَبْلِ هَذَا ۚ فَاصْبِرْ ۚ إِنَّ

الْعَقَبَةَ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٣٠﴾ (پارہ ۱۲، سورہ ہود، ۴۹)

Tilka min ambaail gaibi noohihaa ilaika, maakunta ta-alamoohaa anta walaa kaumuka min kabli haazaa, fasbir, innal aakibata lil muttakeena. (Para 12, Sura: Hood, A:49)

Ye gaib ki khabare hain ke ham tumhaari taraf wahee karte hain, inhe naa tum jaanate the naa tumhaari koun is se pahale, to sabar karo, beshak bhalaa anjaam parhezgaaron kaa.

وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ ﴿٣٠﴾ (پارہ ۳۰، سورہ تکویر، ۲۴)

Wamaa huwa alal gaibi bidaneenin.

(Para 30, Sura: Takweer, A: 24)

Aur yeh nabee gaib bataane me bakheel nahee.

Chunke Huzoor Rasoolallaah Sallallaahu Ta’aala Alaihi wa sallam koi lm-e-gaib diyaa gayaa hai, isee liye Qur’aan-e-paak ne farmaayaa hai aap gaib batane me bakhaal nahee farmaate, yaani aap gaib ki khabare logo ko bataayaa karte hain.

وَمَا مِنْ غَايِبَةٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِلَّا فِي كِتَابٍ

مُبِينٍ ﴿٧٥﴾ (پارہ ۲۰، النمل، ۷۵)

Wamaa min gaayibatin fis-samaa-I wal ardi illa fee kitaabim mubeen. (Para: 20, Sura: Al-Namal, A: 75)

Aur jitane gaib hain, aasamaano aur zameen ke sab Ek batane waali kitaab me hain.

وَلَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُ لَهَمَّتْ طَائِفَةٌ مِّنْهُمْ أَنْ يُضِلُّوكَ ۚ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَضُرُّونَكَ مِنْ شَيْءٍ ۚ وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُن تَعْلَمُ ۚ وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ

عَلَيْكَ عَظِيمًا ﴿١٣٣﴾ (پارہ ۵، النساء، ۱۱۳)

Walau laa fazlullaahi alaika warahmatuhu lahammat-taaifatum minhum an-

yudilluka, wamaa yudilloona illaa anfusahum wamaa yadurroonaka min shai-in, waanzalallaahu alaikal kitaaba wal hikmata wa allamaka maa lam takun taalamu, wakaana fazlullaahi alaika azeemaa. (Para: 5, Sura: An-Nisaa, A: 113)

Aur Aye Mahboob agar Allaah kaa fazl wa rahamat tum par naa hotaa to unme ke kuch log ye chaahate ke tumhe dhokaa deden aur wah apane hee aap ko bahakaa rahe hain, aur tumhaaraa kuch naa bigaaDenge aur Allaah ne tum par kitaab aur hikmat utaari aur tumhen sikhaa diyaa jo kuch tum naa jaanate the aur Allaah kaa tum par badaa fazl hai.

الرَّحْمَنُ ۖ عَلَّمَ الْقُرْآنَ ۖ خَلَقَ الْإِنْسَانَ ۖ

عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ﴿٢٧﴾ (سوره رحمن، ۱، ۲، ۳، ۴)

Ar-Rahamaan, Allamal Qur'aan, Khalakal Insaan, Allamahul Bayaan (Para: 27, Sura: Rahman, A: 1, 2, 3 &4)

Rahmaan ne, Apne Mahboob ko, Quraan sikhaayaa, Insaaniyat ki jaan, Muhammad ko paidaa kiya, Maakaana wamaa yakoonaa kaa bayaan unhe sikhaayaa.

و يَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِمْ مِّنْ

أَنفُسِهِمْ وَ جِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَىٰ هَؤُلَاءِ ۖ وَ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ

الْكِتَابَ تَبْيِينًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَ هُدًى وَ رَحْمَةً وَ بُشْرَىٰ

لِّلْمُسْلِمِينَ ﴿٨٩﴾ (پاره ۱، النحل، ۸۹)

Wa yauma nab-asu fee kulli ummatin shaheedan alaihim-min anfusihim wa jeenaa bika shaheedan alaa haa-ulaa-i, wa nazzalnaa alaikal kitaaba tibyaanal-likulli shai-in wahudaw-warahmataw-wa bushraa lil muslimena. (Para: 14, Sura: Al-Nahal, A:89)

Aur jis din ham har giroh me Ek giroh unhee me se uThaayenge ke un par gawaahi de aur, aye Mahaboob tumhe un sab par shaahid banaa kar laayenge aur ham ne tum par ye Qur'aan utaaraa ke har cheez kaa roushan bayaan hai aur hidaayat aur rahamat aur bashaarat musalmanon ko.

HUZOOR KAA ILM-E-GAIB HADEES KI ROUSHANI ME

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part-1, Kitabul Janaiz, Safah: 179, “Baabus-salaati Alash-shaheedi” Shaheed par namaaz-e-Janaazah Padhanaa.

عن عقبه بن عامر ان النبي صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خرج يومافسلى على اهل اُحد صلاته على الميت ثم انصرف الى المنبر فقال انى فرط لكم وانا شهيد عليكم وانى والله لانتظر الى حوضى الان وانى أعطيت مفاتيح خزائن الارض اومفاتيح الارض وانى والله ماخاف عليكم ان تشركوابعدى ولكن اخاف عليكم ان تنافسوا فيها۔

An Ukbahabni Aamirin Anna-Nabiyya Sallallaahu Ta'aala Alaihi wa sallama kharaja yawman fasallaa alaa ahli uhud salaatahu alal maiyati summan sarafa alal minbari fakaala inna faratun lakum wa anaa shaheedan alaikum wa inna wallaahi laanzuru ilaa hauzi alaana wa innahu ooteetu mafaatiha khazaainal arzi aumafaateehal ardi wa innahu wallaahi maa akhaafu alaikum antushriku ba-adi walaakin akhaafu alaikum an tnaafasu feehaa.

Hazrat Ukbaa Bin Aamir Radi Allaahu Ta'aalaa Anhu se riwaayat hai ke Nabi Sallallaahu Ta'aala Alaihi wa sallam Ek din nikale to Shuhadaa-e-Uhood par is andaaz se duaa farmaayi, jaise maiyat par duaa ki jaati hai phir minbar ki taraf aaye aur aap ne farmaayaa, khudaa ki kasam mai apne hauz ko is wakth dekh rahaahun aur mujh ko zamen ke khazaanon ki kunjiyaan zameen ki kunjiyaan deegayi aur kasam Khudaa ki, mai apane baad, nahee Dartaa ke tum mere baad shirk karoge, lekin mujhe Dar hai ke kahee tum duniyaa me masroof naa hojaa.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part-1, “Baabu Maa Ji-afee Kaulillaahi wahuwallazee

yabda-ul Khalka Summa yu-eeduhu wahuwa ahwanu alaihi”

قام فينا النبي صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مقاما فاخبرنا عن بدء الخلق حتى دخل اهل الجنة منازل لهم واهل النار منازل لهم حفظ ذلك من حفظه ونسيه من نسيه۔

Kaama feenan Nabiyyu Sallallaahu Ta'aala Alaihi wa sallama makaaman fakhbaranaa an bad-il khalki hattaa dakhala ahalul jannati manazilahum wa ahlunnaari mnaazilahum hafiza zaalika man hafizahu wanasiyahu man nasiyahu.

Hazrat Umar Farooq-e-Aazam Radi Allaahu Ta'aalaa Anhu riwaayat farmaate hain ke Ek martabaa Rasoolallaah Sallallaahu Ta'aala Alaihi wa sallam, logon (ke majmaa) me khaDe huwe to aap ne hame makhlook ki paidaish se bataanaa shuroo kiya yahaa tak ke jannati apane manaazil par jannat me daakhil hogaye aur jahannami apane thikaano par jahannam me pahunch gaye, jis ne is bayaan ko yaad rakhaa us ne yaad rakhaa aur jo bhool gayaa wah bhool gayaa.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part-2, Kitabul Eetisaam, Safah: 1083, “Baabu Maayukarahu Min Kasratis-sawaal” Kasrate sawaal naapasandeeda hain.

ان الزهرى قال اخبرنى انس بن مالك ان نبى صلى الله تعالى عليه وسلم خرج حين زاعت الشمس فسلى الظهر فلما سلم قام على المنبر فزكر لسا عة وزكر ان بين يديها أمور اعظام ثم قال من احب ان يسال ان شىء فليسال عنه فوالله لا تسالونى ان شىء لا اخبركم به ما دمت فى مقامى هذا!

قال انس فاكثر الناس البكاء واكثر رسول الله صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ان يقول سلونى قال انس فقام اليه رجل فقال اين مدخلى يا رسول الله قال النار فقام عبد الله بن حذافة فقال من ابى يا رسول الله قال ابوك حذافة قال ثم اكثر ان يقول سلونى سلونى۔

Aniz-Zahari qal akhbarani Anasubnu Maalikin Anna Nabiyyi Sallallaahu Ta'aala Alaihi wa sallam kharaja heena zagati shamsu fasallazuhra falammaa wasallama qaama alal mimbari fazakarassaa-ata wazakara anna baina yadaihaa umooran izaaman summa qaala man ahabba aiyas-ala anshai-in falyas-al anhu fawallaahi laa tas-alooni an shai-in illaa akhbartakum bihi maadumtu fee maqaami haazaa.

Qaala Anasun fa-aksarannaasul bukaa-a wa-aksara Rasoolallaahi Sallallaahu Ta'aala Alaihi wa sallam ai-yakoola salooni qaala Anasun faqaama ilaihi rajoolun faqaala aina madkhali yaa Rasoollaahi qaala annaaru faqaama Abdullaahibnu Huzaafatun faqaala man abi yaa Rasoolallaahi qaala abooka huzaafata qaala summa aksara aiyaqoola salooni salooni.

Hazrat-e-Zahri Farmaate hain mujhko Hazrat Anas Bin Maalik Radi Allaahu Ta'aalaa Anhu ne bataayaa ke Nabi Sallallaahu Ta'aala Alaihi wa sallam Sooraj Dhalane kee baad tashreef laaye aur zuhar ke namaaz paDhaayi, jab Aap ne salaam pheraa to mimbar par tashreef farmaa huwe aur qayaamat kaa tazkirah farmaayaa to Huzoor Rasoolallaah Sallallaahu Ta'aala Alaihi wa sallam ne irshaad farmaayaa Qayaamat Aane se pahale kayi baDi baate honghi phir Huzoor ne farmaayaa jis ko jis cheez ke muta-aallik poochanaa ho poochle, Qasam khudaa ki jab tak main is jagah rahungaa tum jis cheez ke muta-aallik bhee dariyaافت karoge main us ke muta-aallik bataadungaa.

Hazrat Anas Radi Allaahu Ta'aalaa Anhu farmaate hain ke bahut se sahaabaa unke baton ko sun kar rone lage aur Rasoolallaah Sallallaahu Ta'aala Alaihi wa sallam baar baar yahee farmate rahe poCho kyaa pooChanaa chaahate ho? Hazrat Anas Radi Allaahu Ta'aalaa Anhu farmaate hain Ek AAdami khaDaa huwaa aur arz kiya, Yaa Rasoolallaah Sallallaahu Ta'aala Alaihi wa sallam meraa thikaanaa kahaa hai? Huzoor ne irshaad farmaayaa dozakh me phir Hazrat Abdullaah Bin Huzaifaa Radi Allaahu Ta'aalaa Anhu khaDe huwe aur arz kiya, Yaa Rasoolallaah

Sallallaahu Ta'aala Alaihi wa sallam mere baap kaun hain? Huzoor ne irshaad farmaayaa teraa baap Huzaifaa hai, phir Rasoolallaah Sallallaahu Ta'aala Alaihi wa sallam bar bar yahee farmaate rahe tum log jo kuCh poochanaa chaahate ho mujh se pooCho?

Faaidaa: Kisee insaan ka jannati honaa yaa jahannami honaa gaib kaa ilm hai aur kaun kis kaa beta hai us kaa haqeeqi ilm us ki maa ko hai, chunke Rasoolallaah Sallallaahu Ta'aala Alaihi wa sallam ko gaib kaa ilm diyaagayaa hai is liye aap in baton ki khabar derahe hain.

Jaame Saheeh Bukhaari Shareef Part- 2, Kitabur-Raqqaaq, Safaa: 961, “Baabul Aamaali bil Khawaateem” Aamaal me Khaatimaa kaa aitabaar hotaa hai.

نظر النبى صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الى رجول يقاتل المُشرِكين وكان من اعظم الناس غناء عنهم فقال من احب ان ينظر الى رجلٍ من اهل النار فليُنظر الى هاذل۔

فتبعه رجل فلم يزل على ذالك حتى جرح فاستعجل الموت فقال بذبابية سيفه فوضعه بين ثديه فتحامل عليه حتى خرج من بين كتفيه فقال النبى صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ان العبد ليعمل فيما يرى الناس عمل اهل الجنة وانه لمن اهل النار ويعمل فيما يرى الناس عمل اهل النار وهو من اهل الجنة وانما الاعمال بخواتيمها۔

Nazaran-Nabiyyu Sallallaahu Ta'aala Alaihi wa sallam ilaa rajoolin yuqaatilul mushrikeena wakaana min a-azamin-naasi ganaa-an anhum faqaala man ahabba aiyanzura ilaa rajulin min ahlinnaari falyanzur ilaa haazaa.

Fatabee-ahu rajulun falam yazal alaa zaalika hattaa juriha fasta-ajalal mauta faqaala bizubaabatin saifihi fawada-ahu baina sadaihi fatahaamala alaihi hattaa kharaja min baini katifaihi faqaalan-Nabiyyu Sallallaahu Ta'aala Alaihi wa sallam innal abada laya-amalu feemaa yurannaasu amala ahilil jannati wa innahu lamin ahlinnaari wa-ya-amalu feemaa yurannaasu amala ahalinnaari wahuwa min ahlijannati wainnamal aamaalu bikhawaatimihaa.

Hazrat Sahal Bin Saa-adi Radi Allaahu Ta'aalaa Anhu riwaayat farmaate hain ke , Rasoolallaah Sallallaahu Ta'aala Alaihi wa sallam ne (Jang-e-Khaibar me Kuzmaan naami) Ek aadami ko dekhaa jo mushrikeen se jang kar rahaa thaa aur musalmaanon ke haq me baDaa kaam aarahaathaa, Huzoor ne irshaad farmaayaa jo kisee aise shaks ko dekhanaa pasand kartaa ho jo ahale dozzakh me se hai wah is aadami ko dekhle.

Yeh sun kar Ek aadami uske peeche holiyaa aur baraabar us ke saath rahaa yahaa tak ke wao aadami zakhmi hogayaa aur takleef ki shiddat se fauri maut kaa talabgaar huwaa, usne apani talwaar ke nok ko seene ke darmiyaan rakhaa aur us par apne badan kaa itanaa wazan daal diyaa ke talwaar dono munDhe ke darmiyaan se baahar nikal aayi (jis se us ki maut wake hogayi) is mauke par Rasoolallaah Sallallaahu Ta'aala Alaihi wa sallam ne farmaayaa, kuCh log aisaa kaam karte hain jo logon ko dekhane me jannati kaam maalum hotaa hai aur haqeeqat me wah jahannami hotaa hai, aur kuCh log aisaa kaam karte hain jo logon ki nigaah me jahannami maaloom hotaa hai haalaanke wah jannati hotaa hai aur beshak aamaal me khaatimaa kaa aitabaar hotaa hai.

Faaidaa: Sahaaba-e-kiraam to yeh mahasoos kar rahe the ke ye aadami mujaahid ban kar mushrikeen se jihaad kar rahaa hai. Lekin gaibdaa Nabi Sallallaahu Ta'aala Alaihi wa sallam ne unhe bataa diyaa ke ye shakhs jahannami hai aur jaisaa ke Rasoolallaah Sallallaahu Ta'aala Alaihi wa sallam ne farmaayaa waisaa hee nateeja logon ke saamane zaahir bhee hogayaa ke wah aadami khud kushi karke haram maut kaa shikaar hogayaa.